

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอม่วงก่ จังหวัดนครสวรรค์” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ดังนี้

๑. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอม่วงก่ จังหวัดนครสวรรค์

๒. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอม่วงก่ จังหวัดนครสวรรค์โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๓. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอม่วงก่ จังหวัดนครสวรรค์

รูปแบบการวิจัยโดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือพระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ตำบลม่วงก่ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๑๗๕ รูป จากการสุ่มตัวอย่างโดยใช้เครจซี่และมอร์แกน (R.V.Krejcie & D.W.Morgan) ได้ ในจำนวนประชากรจำนวน ๓๒๐ รูป ผ่านการใช้แบบสอบถาม เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการสรุป การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการประมวลผลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้รวบรวมมา สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ (Percentage) สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) สำหรับหาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตคณะสงฆ์ อำเภอม่วงก่ จังหวัดนครสวรรค์ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับวัดการกระจายของข้อมูล ใช้การทดสอบค่า(t-test)และเอฟ (F-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนสำหรับเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตคณะสงฆ์ อำเภอม่วงก่ จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference LSD) และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) และใช้เทคนิคการ

วิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๑๗๕ รูป การวิเคราะห์ข้อมูล สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นประชากรกลุ่มตัวอย่างเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ จำแนกตามอายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๕.๑.๑ ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่ ที่มีอายุ ๒๑-๓๐ ปี จำนวน ๕๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๐๐ มีพรรษา ๕-๑๐ จำนวน ๘๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๔๐ มีวุฒิการศึกษาสายสามัญระดับต่ำกว่า มัธยมศึกษา ๑๑๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๓๐ มีวุฒิการศึกษาทางธรรมชั้นเอก ๙๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๖๐ ไม่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ๘๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๗๐

๕.๑.๒ พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๑$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านมิติมุ่งคน มีค่าเฉลี่ยมาก ($\bar{X} = ๔.๔๐$) ด้านมิติมุ่งงาน มีค่าเฉลี่ยมาก ($\bar{X} = ๔.๑๘$) ด้านมิติมุ่งประสิทธิผล มีค่าเฉลี่ยมาก ($\bar{X} = ๔.๐๕$) เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายละเอียด ในแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านมิติมุ่งคน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในด้านมิติมุ่งคนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า หัวข้อที่มีระดับความคิดเห็น มากสุดคือเจ้าอาวาส พยายามทำให้พระลูกวัดรู้สึกสบายใจและเป็นกันเองในระหว่างการสนทนาและ เจ้าอาวาสดำเนินการทางวินัยและการลงโทษอย่างยุติธรรมในกรณีพระภิกษุและสามเณรกระทำความผิดพระธรรมวินัย

ด้านมิติมุ่งงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสใน ด้านมิติมุ่งงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า หัวข้อที่มีระดับความคิดเห็นมากคือเจ้าอาวาสมีการพิจารณาไตร่ตรองอย่างละเอียดรอบคอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมายอยู่เสมอและเจ้าอาวาสถามความสมัครใจก่อนที่จะมอบงานให้พระลูกวัดรูปใดรูปหนึ่งรับไปดำเนินการ

ด้านมิติมุ่งประสิทธิผล พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในมิติมุ่งประสิทธิภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า ความคิดเห็นที่มีระดับมาก คือ เจ้าอาวาสดูแลซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดที่ชำรุดทรุดโทรมจนกว่าจะสำเร็จและเจ้าอาวาสจัดการบริหารจัดการศาสนสมบัติอื่นๆ ของวัดเป็นไปตามกฎหมายและพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด

๕.๑.๓ เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบระดับทัศนคติของพระสงฆ์ต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเป็นการทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมแสดงด้วยค่าเฉลี่ย(mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) และการเปรียบเทียบ ความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Lest Significant Difference : LSD) ดังนี้

๑. อายุ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ($F = .๕๒๘$, $Sig.=๖๖๓$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๒.จำนวนพรรษา พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ($F = ๒.๘๗๐$, $Sig.=.๐๓๘$) จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. วุฒิการศึกษาสายสามัญ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ($F = .๔๒๐$, $Sig.=.๗๓๙$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔. วุฒิการศึกษาทางธรรม พระสงฆ์ที่มีวุฒิศึกษานักธรรมต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ($F=.๘๕๐$, $Sig.= .๔๖๙$) จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

๕. วุฒิการศึกษาทางปริยธรรม พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตคณะสงฆ์ อำเภอแม่वंก จังหวัตนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ($F = ๔.๗๐๕$, $Sig. = .๐๐๔$) จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจเกี่ยวกับพระสงฆ์ ที่มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอแม่वंก จังหวัตนครสวรรค์ โดยจะอภิปรายผลตามลำดับดังนี้

๕.๒.๑ พระสงฆ์ ที่มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตคณะสงฆ์ อำเภอแม่वंก จังหวัตนครสวรรค์ ผลการศึกษา พระสงฆ์ ที่มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตคณะสงฆ์ อำเภอแม่वंก จังหวัตนครสวรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๑$) จึงแสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอแม่वंก จังหวัตนครสวรรค์ มีภาวะผู้นำตามทฤษฎีภาวะผู้นำ ๓ มิติ ได้แก่ ๑) มิติมุ่งคน การแสดงออกถึงความเป็นมิตร ๒) มิติมุ่งงาน การดำเนินงานตามแผนและนโยบาย ๓) มิติมุ่งประสิทธิผล การมุ่งให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ อยู่ในระดับมากซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหามานะ พุทธิวิริโย (นามนนท์)**^๑ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอหนองกึ่ง จังหวัตบุรีรัมย์” ผลการวิจัยพบว่า ๑) โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = ๒.๒๙$, $S.D. = ๐.๕๗$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้าน พบว่า ภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับน้อยทุกด้านตามลำดับ คือ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านการบริหาร และด้านมนุษยสัมพันธ์ ๒) ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอหนองกึ่ง จังหวัตบุรีรัมย์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนแตกต่างกันตามอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ๓) ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอหนองกึ่ง จังหวัตบุรีรัมย์ ได้แก่ ๑) นายกฯ ขาดวิสัยทัศน์ และไม่เข้าใจปัญหาตลอดถึงความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ๒) นายกฯ ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปแสดงความคิดเห็นในแผนพัฒนาประจำปีหรือในการพิจารณางบประมาณพัฒนาพื้นที่ ๓) นายกฯ มีวิสัยทัศน์ในการทำงาน แต่ไม่ทำตามวิสัยทัศน์ ๔) นายกฯ ขาดความรู้ความสามารถ และขาด

^๑ พระมหามานะ พุทธิวิริโย (นามนนท์), “ภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอหนองกึ่ง จังหวัตบุรีรัมย์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

ประสบการณ์ในการบริหาร ใช้ความรู้สึกส่วนตัวในการทำงานทำให้ไม่ถูกต้องในบางเรื่อง ๕) การปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับชุมชนของนายกฯ ยังน้อยไป ทำให้ประชาชนรู้สึกห่างเหินต่อกัน ๖) นายกฯ ไม่มีจิตสาธารณะ ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชน ซึ่งยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **นันทวรรณ อีสรานุวัฒน์ชัย**^๒ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ : ศึกษาจากหลักพุทธธรรม” ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ต้องประกอบด้วยหลัก ครองตน ครองคน ครองงาน เน้นคุณภาพการเป็นผู้นำที่ดีทั้งด้านคุณภาพด้านจิตใจ และคุณภาพด้านความสามารถจึงจะนำพาหมู่คณะองค์การไปสู่ความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนตาม วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

๑.) ด้านมิติมุ่งคน จากการศึกษาวิจัย พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตคณะสงฆ์ อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมาก ได้แก่เจ้าอาวาสมีการพิจารณาไตร่ตรองอย่างละเอียดรอบคอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมายอยู่เสมอและเจ้าอาวาส ถามความสมัครใจก่อนที่จะมอบงานให้พระลูกวัดรูปใดรูปหนึ่งรับไปดำเนินการ อีกทั้งยังส่งเสริมให้พระลูกวัดเสนอแนะข้อคิดเห็น เพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางพัฒนาต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย **พระมหามณเฑียร วรธมโม** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา” จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา ด้านศาสนศึกษา และด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับด้านอื่นๆอยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุและจำนวนพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งวุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิมัธยมศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน^๓ และยังสอดคล้องกับงานวิจัย **พระสุรศักดิ์ มหาบุญโญ (จันทบุตร)**^๔ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วน

^๒ นันทวรรณ อีสรานุวัฒน์ชัย, "ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ : ศึกษาจากหลักพุทธธรรม", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

^๓ พระมหามณเฑียร วรธมโม (ซ้ายเกลี้ยง), บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

^๔ พระสุรศักดิ์ มหาบุญโญ (จันทบุตร), “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลางในเขตพื้นที่ตำบลตะเคียนเลื่อน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

ตำบลขนาดกลางในเขตพื้นที่ตำบลตะเคียนเลื่อน อำเภอมือง จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ตะเคียนเลื่อน อำเภอมือง จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อเป็นการพัฒนาการบริหารงานสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล ด้านหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบต่อสังคม หลักความคุ้มค่า โดยเฉพาะบุคลากรฝ่ายบริหารที่ต้องเป็นผู้นำที่มีความรอบรู้ทั้งทางด้าน ความซื่อสัตย์ สุจริต ยึดหลักความถูกต้องเป็นที่ตั้งเป็นธรรมกับประชาชนทุกหมู่บ้าน และมีความเสมอภาคต่อโครงการพัฒนา ด้านการเปิดโอกาสให้ประชาชนตรวจสอบมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่สำคัญ และมีส่วนร่วมทุกมิติครอบคลุมขอบเขตชัดเจน ต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งระบบ ตามหลัก ธรรมาภิบาล จนนำภาคองค์กรไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดแบบยั่งยืน อีกอย่างยังสอดคล้องกับงานวิจัย **ทวิ ขจรกุล** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด โดยรวมนั้นอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาบทบาทแต่ละด้าน พบว่า บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับมาก ๓ ด้าน เรียงลำดับตามจากค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ ปรากฏดังนี้ บทบาทด้านการปกครอง บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ บทบาทด้านการสาธารณูปโภค บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนา ธรรม บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ และบทบาทด้านการศาสนศึกษา^๕

๒.) ด้านมิติมุ่งงาน จากการศึกษาวิจัย พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตคณะสงฆ์อำเภอม่วงก่ จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอม่วงก่ จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ เจ้าอาวาสมีการพิจารณาไตร่ตรองอย่างละเอียดรอบคอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมายอยู่เสมอ และเจ้าอาวาส ถามความสมัครใจก่อนที่จะมอบงานให้พระลูกวัดรูปใดรูปหนึ่งรับไปดำเนินการ ระดับมากที่สุด คือ เจ้าอาวาส มอบงานให้พระลูกวัดไปทำโดยที่ท่านไปทำภาระกิจอื่นได้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย **พระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ ธีรปัญญา** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า การจัดประชุมพระภิกษุ-สามเณร เพื่ออบรมด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ถึงจะมีการปฏิบัติมากก็จริง แต่บางวัดโดยเฉพาะเจ้าอาวาสยังไม่ค่อยเคร่งครัดเท่าที่ควร ทั้งนี้ควรที่จะกำหนดเป็นตารางการทำวัตรไว้อย่างชัดเจน และถ้าพระรูปใดไม่ลงมาทำวัตรก็ควรจะมีบทกำหนดลงโทษไว้อย่างชัดเจน

^๕ ทวิ ขจรกุล, “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๕๔).

นอกจากพระรูปนั้นติดภารกิจจำเป็น เช่น สอนหนังสือในโรงเรียน^๖ และสอดคล้องกับงานวิจัย **พระมหาอุทัย วชิรเมธี (นิยม)**^๗ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเจ้าอาวาสในอำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารต้องอาศัยทฤษฎีการบริหาร อันประกอบด้วยหลักการเบื้องต้นคือ การวางแผน การจัดการ การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ การประสานงาน การรายงานความคืบหน้า การตัดสินใจ การควบคุมและต้องมียุทธศาสตร์ที่จะดำเนินงานด้วยเพราะสิ่งเหล่านี้คือหัวใจของการบริหารงานเพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานของหน่วยงานและองค์กร โดยอาศัยทฤษฎีการบริหารเป็นกลไกขับเคลื่อนให้หน่วยงานหรือองค์กรนั้น ๆ ดำเนินไปได้อย่างคล่องตัว และเกิดผลสำเร็จในการบริหาร และเพื่อป้องกันการเกิดความผิดพลาดในการดำเนินงาน จึงสรุปได้ว่าผู้บริหารจัดการควรมีคุณลักษณะของการเป็นผู้นำที่ดีและมีการปกครองดูแลภายในองค์กรด้วยหลักการบริหารจัดการที่ดีเพื่อให้การบริหารงานขององค์กรเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารองค์กรให้บรรลุตามเป้าหมายให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนด้วยดี

๓.) **ด้านมิติมุ่งประสิทธิผล** จากการศึกษาวิจัยพบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตคณะสงฆ์ อำเภอแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมอยู่ในมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมาก ได้แก่เจ้าอาวาสดูแลซ่อมแซมแลปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดที่ชำรุดทรุดโทรมจนกว่าจะสำเร็จและเจ้าอาวาสจัดการบริหารจัดการศาสนสมบัติอื่นๆ ของวัดเป็นไปตามกฎหมายและพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด หัวข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย **พระครูวิสุทธิธานันท์คุณ (ครุฑธา)**^๘ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการวัดเขาช่องพราน จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้านทั้งด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการ

^๖ พระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ ธีรปณฺโญ, “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

^๗ พระมหาอุทัย วชิรเมธี (นิยม), “การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเจ้าอาวาสในอำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

^๘ พระครูวิสุทธิธานันท์คุณ (ครุฑธา), “การบริหารจัดการวัดเขาช่องพราน จังหวัดราชบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

สาธารณะสงเคราะห์ เมื่อเปรียบเทียบจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลพบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและประสบการณ์ในการเข้าวัดที่ต่างกัน มีความคิดเห็นไม่ต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **สุรพล เครือมะโนรมณ์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของพนักงานครูเทศบาลเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ นั้นผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องยึดหลักธรรมเป็นคุณธรรมสำคัญสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของตนเพื่อให้สามารถดำเนินกิจการทุกอย่างให้บรรลุผล

จากการศึกษาภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอม่วงก่ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในการบริหารวัดรวมทุกด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมากซึ่งแสดงให้เห็นว่า ภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอม่วงก่ จังหวัดนครสวรรค์ ยึดหลักภาวะผู้นำเป็นหลักสำคัญในการบริหารวัดเพื่อให้การบริหารงานนั้นมีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์มากที่สุดซึ่งยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **กฤษดา ปาวงค์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหาร” ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหารตามการรับรู้ของผู้บริหาร และครูผู้สอน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก^๙ ซึ่งยังสอดคล้องกับผลการงานวิจัยของ **พัชรี ศรสุรินทร์**^{๑๐} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอเวียงบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์” ผลการวิจัยพบว่า ๑) การบริหารจัดการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน คือ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุหรืออุปกรณ์ และด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ๒) เปรียบเทียบทักษะของบุคลากร และสมาชิกกลุ่มพัฒนาอาชีพที่มีต่อการบริหารจัดการ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ การศึกษา และรายได้ต่อเดือน พบว่า มีทักษะต่อการบริหารจัดการแตกต่างกัน ส่วนด้านอาชีพไม่แตกต่างกัน และ ๓) ข้อเสนอแนะ ควรเพิ่มงบประมาณด้านอุปกรณ์ และเครื่องมือพร้อมจัดอบรมให้ความรู้ด้านระบบและจัดซื้อจัดจ้างอุปกรณ์ และเครื่องมือที่ทันสมัยให้ความรู้ด้านจริยธรรมในการปฏิบัติงานการศึกษาดูงานหรืออบรมเพื่อสร้าง

^๙ กฤษดา ปาวงค์, “ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหาร”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๕๑) .

^{๑๐} พัทรี ศรสุรินทร์, “การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอเวียงบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

แนวคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ควรศึกษาถึงประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ ก่อนที่จะนำเสนอต่อสาธารณชน และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **สายรุ้ง บุษพาพันธ์^{๑๑}** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แคนนอน มาร์เก็ตติ้ง (ไทยแลนด์) จำกัด ตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ฝ่ายที่สังกัดและประสบการณ์ทำงานพบว่า ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานได้แก่รายได้ยังไม่เพียงพอ สภาพแวดล้อมยังไม่ค่อยสะอาด สวัสดิการยังไม่ครอบคลุม เทคโนโลยีในด้านงานเอกสารยังไม่ดีพอ สถานที่จอดรถน้อย และยังต้องเสียค่าที่จอดรถค่าเช่าด้านเอกสาร การให้ค่าปรึกษากับลูกค้ายังไม่ดีเท่าที่ควร และเจ้าหน้าที่ยังไม่เพียงพอ ดังนั้น แนวทางการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน ด้วยการพัฒนาด้านฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสาให้ดียิ่งขึ้น

๕.๒.๒ เปรียบเทียบภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

อภิปรายผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์ ดังนี้

๑) อายุ พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ ภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมแตกต่างกัน เพราะว่าพระสงฆ์ที่เข้ามาบวชมีอายุต่างกันมาก จึงทำให้ความรู้สึกนึกคิดในแต่ละช่วงอายุของพระสงฆ์มีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ **กัญญ์วหาภรณ์ กลิ่นนันทนวล^{๑๒}** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลก ตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามทัศนะของบุคลากรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบทัศนะของบุคลากรต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และรายได้ต่างกัน มีทัศนะต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธ

^{๑๑} สายรุ้ง บุษพาพันธ์, “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แคนนอน มาร์เก็ตติ้ง (ไทยแลนด์) จำกัด ตามหลักอิทธิบาท ๔”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

^{๑๒} กัญญ์วหาภรณ์ กลิ่นนันทนวล, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลก ตามหลักอิทธิบาท ๔”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

สมมติฐานการวิจัย และแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการบริหาร คือ บุคลากรควรมีใจรักที่จะปฏิบัติงานอยู่เสมอ มีความขยันพยายาม เข้มแข็งอดทน ไม่ท้อถอย ต้อง ตั้งจิตรับรู้ในภารกิจที่ได้รับมอบหมายโดยปฏิบัติงานด้วยจิตผ่องใส อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่งาน หมั่นใช้ ปัญญาพิจารณาหาเหตุผล ตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในงานนั้น ๆ ที่สำคัญต้องรู้จักการวางแผนงาน วัดผล และคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงงานให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา

๒) จำนวนพรรษา พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษามากมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตำบลแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวม แตกต่างกันไป เพราะว่าพระสงฆ์ที่มีพรรษามากจะผ่านการศึกษาอบรมมาก ส่วนพระสงฆ์ที่มีพรรษาน้อยจะผ่านการศึกษาอบรมน้อยกว่า จึงทำให้ความรู้สึกนึกคิดในแต่ละช่วงพรรษาของพระสงฆ์มีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหามณเฑียร วรธมโม ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร” จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ด้านศาสนศึกษา และด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับด้านอื่นๆอยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุและจำนวนพรรษามาก มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่ง วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน^{๑๓}

๓) วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ พบว่าภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน เพราะว่าภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์ มีการให้สิทธิประโยชน์โดยไม่เลือกว่าวุฒิการศึกษาสามัญจะอยู่ชั้นไหนก็จะได้รับการสนับสนุนเหมือนกัน จึงทำให้ความรู้สึกนึกคิดในแต่ละช่วงชั้นวุฒิการศึกษาสามัญ ไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ พระธนดล นาคพิพัฒน์^{๑๔} ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัด

^{๑๓} พระมหามณเฑียร วรธมโม (ซ้ายเกลี้ยง), บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดพิจิตร, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

^{๑๔} พระธนดล นาคพิพัฒน์, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, *วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

บุรีรัมย์ ซึ่งผลการวิจัยสรุปว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษาการศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าพระสังฆาธิการที่มีอายุตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ควรมีการปกครอง พระภิกษุสามเณร ให้พระภิกษุสามเณร เอาใจใส่ต่อกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา ให้พระภิกษุสามเณร ดำเนินกิจกรรมบางอย่างภายในวัดอย่างมีระเบียบ

๔) วุฒิการศึกษาทางธรรม พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอม่วงก้ง จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมแตกต่างกันเพราะว่า ภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอม่วงก้ง จังหวัดนครสวรรค์ มีการสนับสนุนวุฒิการศึกษาขั้นนักธรรมไม่เท่ากัน จึงทำให้ความรู้สึกนึกคิดในแต่ละช่วงชั้นวุฒิการศึกษานักธรรม แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับ **พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ อธิปญโญ^{๑๕}** ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่าบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวม อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามด้านการศาสนศึกษาด้านการศึกษาสงเคราะห์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน และเมื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีที่มีจำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ การศึกษาทางเปรียญธรรมประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการสังกัดวัดแต่ละขนาดแตกต่างกันมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีไม่แตกต่างกัน

๕) วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาบาลีต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอม่วงก้ง จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกันเพราะว่าภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอม่วงก้ง จังหวัดนครสวรรค์ มีการสนับสนุนวุฒิการศึกษาขั้นวุฒิการศึกษาบาลีเท่าเทียมกัน จึงทำให้ความรู้สึกนึกคิดในแต่ละช่วงชั้นวุฒิการศึกษาบาลี ไม่แตกต่างกัน

^{๑๕} พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ อธิปญโญ , “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

ซึ่งสอดคล้องกับ พระสุรศักดิ์ มหาบุญโญ (จันทบุตร)^{๑๖} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลางในเขตพื้นที่ตำบลตะเคียนเลื่อน อำเภอมะนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนเลื่อน อำเภอมะนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อเป็นการพัฒนาการบริหารงานสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล ด้านหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า โดยเฉพาะบุคลากรฝ่ายบริหารที่ต้องเป็นผู้นำที่มีความรอบรู้ทั้งทางด้านความซื่อสัตย์ สุจริต ยึดหลักความถูกต้องเป็นที่ตั้งเป็นธรรมกับประชาชนทุกหมู่บ้านและมีความเสมอภาคต่อโครงการพัฒนาด้านการเปิดโอกาสให้ประชาชนตรวจสอบมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่สำคัญและมีส่วนร่วมทุกมิติครอบคลุมขอบเขตชัดเจน ต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งระบบตามหลักธรรมาภิบาล จนนำภาคองค์กรไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดแบบยั่งยืน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอมะนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

๑) **ด้านมิติมุ่งคน** จัดทำโครงการเจ้าอาวาสควรส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝังเรื่องการทำงานโดยยึดหลักภาวะผู้นำและการบริหารจัดการจัดอย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับพระภิกษุ สามเณร ตลอดจนประชาชนในชุมชน

๒) **ด้านมิติมุ่งงาน** จัดทำโครงการรณรงค์ให้ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารจัดการวัดอย่างกว้างขวางและจริงจังในการยึดหลักภาวะผู้นำ

๓) **ด้านมิติมุ่งสิทธิผล** จัดทำโครงการเจ้าอาวาสควรกำหนดนโยบายมีแผนแม่บทอย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร มีร่องรอยและสามารถตรวจสอบได้

^{๑๖} พระสุรศักดิ์ มหาบุญโญ (จันทบุตร), “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลางในเขตพื้นที่ตำบลตะเคียนเลื่อน อำเภอมะนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้ในเชิงปฏิบัติ

๑) **ด้านมิติมุ่งคน** สำนักสงฆ์หรือวัดต่างๆ ในทุกภูมิภาค ควรได้มีการศึกษา ค้นคว้า และการเรียนรู้ การจัดการวัดประยุกต์สู่การปฏิบัติอย่างเป็นระบบ อันจะนำมาซึ่งประสิทธิภาพ การบริหาร การจัดการที่ดี

๒) **ด้านมิติมุ่งงาน** ควรได้มีการเผยแพร่สาระสำคัญด้านการจัดการวัด ด้านการจัดการ ด้านการบริหาร ในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสม ทันสมัยและมีประสิทธิผลต่อการจัดการและบริหารความเชื่อถือศรัทธารักของประชาชนหรือชุมชนทั่วไป

๓) **ด้านมิติมุ่งสิทธิผล** ควรบริหารจัดการจัดควบคุมกับกฎระเบียบกฎหมายหรือกฎระเบียบที่ถูกต้องตามระเบียบประเพณีของสังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้ได้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงานและองค์กรนั้น ๆ

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการวิจัยทักษะการสร้างมนุษยสัมพันธ์ตามแนวพุทธของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์

๒) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างมนุษยสัมพันธ์ เพิ่มเติม เช่น หลักสัพปุริสธรรม ๗ , หลักพรหมวิหาร ๔ และ ทิศ ๖ เป็นต้น

๓) ควรศึกษาถึงรูปแบบ วิธีการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ตามหลัก บวร คือ บ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อพัฒนาชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

๔) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลักการเผยแพร่หลักธรรมที่สอดคล้องกับประชาธิปไตยเพื่อพัฒนาสังคมไทยให้ก้าวไปได้ในระบอบประชาธิปไตย

๕) ควรจะมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์ ในเรื่องเดียวกันนี้เพื่อศึกษาดูว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงตามปัจจัยอะไรบ้าง